

SELECT

Self Learning Atlas
of Ancient European Cultures

Wytyczne dla nauczycieli

Autorstwa:

Marco Tibaldini - Uniwersytet w Genui

Eduardo Orduña - Institut El Pont de Suert

Adam Kuna - I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

**Co-funded by
the European Union**

Finansowane przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażone są jednak wyłącznie poglądami autora (autorów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Ani Unia Europejska, ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Podsumowanie

Podsumowanie	
Projekt	
Opis	
Partnerzy	
Projektowanie atlasu	
Testowanie Atlas	
Pilot	
Zdarzenia mnożnikowe	
Wykształcenie uczestników projektu SELECT	
Wielokulturowość i inkluzywność kulturowa projektu SELECT	
Przydatne narzędzie dla różnych użytkowników	10
Nowe perspektywy dla badań historycznych	12
Nowe podejście do nauczania historii	13
Atlas SELECT wspiera połączenie przeszłości z terażniejszością	14
Myślenie historyczne: od śladów do źródeł	16
Wzorce poznawcze myślenia historycznego: chronologia i geografia	18
Od mikro do makro: zmiana skali naszego wzroku	19
Innowacyjne podejście do multimediów	19
Historia i myślenie integracyjne	20
Bibliografia	21
Przykłady modułów nauczania	23
Porównanie kultur epigraficznych i archeologicznych	24
Kolonizacja i pochodzenie znaków lub alfabetów	26
Hiszpania: kultura iberyjska	28
Hiszpania: Celtowie	29
Mieszkali głównie w tym samym regionie.	29
Hiszpania: w starożytności i dziś	29
Hiszpania i Francja: Sanktuaria: Dlaczego właśnie tam?	30
Celtowie: kultury Hallstatt i La Tène	32
Celtowie: kultura la Tène	34
Celtowie: kultura Hallstatt	35
Włochy: kultura japońska	38
Włochy: kultura etruska	38
Włochy: Etruskie toponimy we współczesnych	39
Włochy: alfabet wenecki	39
Język punicki	41

Projekt

Opis

Projekt SELECT ma na celu ulepszenie nauki historii starożytnej i geografii za pomocą multidyscyplinarnego, wielowarstwowego, interaktywnego i przyjaznego dla użytkownika ATLASU kultur starej Europy przed Romanizacją. Starożytni ludy spoza świata grecko-rzymskiego są "mniejszościami przeszłości", których dziedzictwo jest często zaniedbywane w systemie szkolnym. ATLAS zapewni obywatelom Europy ogólny wgląd w najstarsze europejskie dziedzictwo, które zostanie zobiektywizowane na mapie, potężnym wizualnym narzędziem do nauki o przeszłości.

Partnerzy

Uniwersytet w Genui: Uniwersytet w Genui jest jednym z najstarszych europejskich uniwersytetów. Został założony w 1333 roku, ale jego historię można prześledzić kilka wieków wstecz (XIV wiek).

UNIGE jest instytucją publiczną posiadającą autonomię naukową, edukacyjną, organizacyjną i finansową, zaangażowaną w budowanie europejskiego obszaru badań i zaawansowanego szkolenia zawodowego. Działa zgodnie z zasadami Konstytucji Republiki Włoskiej i Magna Charta podpisanej przez uniwersytety europejskie w 1988 roku.

Alteritas - Interazione tra i popoli: Stowarzyszenie ALTERITAS - Interazioni tra i popoli ETS, poświęcone jest badaniu interakcji między ludami o różnym pochodzeniu, języku, kulturze i tradycji na przestrzeni dziejów. Dzięki sieci około 50 naukowców z różnych dyscyplin (archeologia, językoznawstwo, antropologia, historia sztuki, historia starożytna, średniowieczna i nowożytna) oraz współpracy z licznymi instytucjami badawczymi, Alteritas angażuje się w projekty badawcze charakteryzujące się szerokim zakresem tematów i podejść w naukach humanistycznych i społecznych.

NCLOUD S.r.l.: jest małym przedsiębiorstwem z doświadczeniem w rozwiązaniach chmurowych. W szczególności zarządza rozwiązaniami chmurowymi opartymi na WP6

(WebPyramid 6), narzędzie udoskonalone pod kątem zarządzania relacjami z klientami (CRM) i zasobami przedsiębiorstwa. Planowanie (ERP). Tworzy również strony internetowe z rozbudowaną zawartością aplikacji oraz niestandardowe aplikacje mobilne. Wśród jej Wiedza specjalistyczna obejmuje również cyberbezpieczeństwo i politykę prywatności (RODO). Przedsiębiorstwo jest silnie zorientowane na innowacje.

Université Bordeaux-Montaigne: University Bordeaux Montaigne (UBM) to humanistyczny uniwersytet z długą tradycją międzynarodowego zasięgu. Skupia ponad 17 000 studentów i 1300 pracowników dydaktycznych i administracyjnych, którzy prowadzą szkolenia i badania w dziedzinie sztuki, języków, literatury, nauk humanistycznych i społecznych. Przyznaje 138 krajowych dyplomów w ramach trzech jednostek szkoleniowych i badawczych (UFR) oraz dwóch instytutów: Uniwersyteckiego Instytutu Technologii (IUT) i Instytutu Dziennikarstwa (IJBA). UBM jest również powiązany z Wyższą Szkołą Nauczania i Edukacji w Akwitanii (ESPE) w celu zapewnienia szkoleń dla przyszłych nauczycieli.

Universidad de Zaragoza: Uniwersytet w Saragossie jest publiczną instytucją dydaktyczną i badawczą, która łączy w sobie prawie pięć wieków historii (od 1542 roku) ze stale aktualizowaną ofertą kursów. Uniwersytet w Saragossie ma ponad 30 000 studentów, 5 100 pracowników dydaktycznych i badawczych oraz ponad 1 800 pracowników administracji i obsługi.

Oferuje kursy we wszystkich dziedzinach: Sztuki i Nauk Humanistycznych, Inżynierii i Architektury, Nauk Eksperymentalnych, Nauk o Zdrowiu, Nauk Społecznych i Prawa. Studenci mogą wybierać spośród 54 tytułów licencjackich oraz, w zakresie studiów magisterskich, 55 tytułów magisterskich i 45 programów doktoranckich, a także 90 kursów specjalistycznych (studia podyplomowe i dyplomy specjalistyczne) odpowiadających strategii uczenia się przez całe życie UNIZAR.

Institut El Pont de Suert: Institut El Pont de Suert to szkoła średnia z 350 uczniami, w tym szkoła średnia, liceum i studia zawodowe: leśnictwo, ogrodnictwo i praca w ośrodkach narciarskich. Jest to szkoła silnie zaangażowana w projekty międzynarodowe, a także zwracająca uwagę na różnorodność. Szkoła znajduje się w Katalonii, ale bardzo blisko Aragonii, więc ma uczniów z obu regionów, a jest to obszar górski, w Pirenejach, co determinuje ich silne zainteresowanie środowiskiem naturalnym.

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: Plasując się wśród najlepszych polskich instytucji szkolnictwa wyższego pod względem poziomu badań i kształcenia, UAM znacząco rozwija obecnie swoje badania i nauczanie. Kontynuuje również modernizację i dalszy rozwój swoich obiektów. Z 285 kierunkami i specjalizacjami obejmującymi całe spektrum od nauk humanistycznych po nauki ścisłe, AMU przyjmuje prawie 40 tysięcy studentów, którzy studiują na poziomie licencjackim, magisterskim i doktoranckim. AMU zatrudnia ponad 3000 nauczycieli akademickich i prawie 2100 innych pracowników.

I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego w Świdniku: I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego w Świdniku to szkoła średnia dla uczniów klas 1-4 (15-19 lat). Uczęszcza do niego 420 uczniów i pracuje 32 nauczycieli. Zapewnia wykształcenie ogólne uczniom, którzy chcieliby kontynuować naukę i pójść na studia. Uczniowie, nauczyciele i rodzice aktywnie uczestniczą w różnych projektach szkolnych, zarówno lokalnych, jak i ogólnopolskich w celu wykorzystania innowacji i wymiany dobrych praktyk. Działania te są integralną częścią szkolnych programów nauczania i przynoszą wymierne korzyści poprzez systematycznie rosnące wyniki egzaminów zewnętrznych i kompetencji językowych.

Forskningscentrum för Europeisk Flerspråkighet (F|E|F): F|E|F zajmuje się lingwistyką (stosowaną) i badaniami społecznymi. Jest to zarejestrowany organ dochodowy, który powstał w celu zapewnienia jednolitej koordynacji kilku doświadczeń badawczych w dziedzinie socjolingwistyki, językoznawstwa stosowanego, planowania językowego, geolingwistyki i GIS, językoznawstwa historyczno-porównawczego, terminologii, stałej edukacji językowej, psycholingwistyki, dialektologii, leksykografii i językoznawstwa obliczeniowego, które jego członkowie prowadzą od 1995 roku pod nazwą Centre d'Études Linguistiques pour l'Europe.

Projektowanie atlasu

Projekt SELECT ma na celu ulepszenie nauki historii starożytnej i geografii za pomocą multidyscyplinarnego, wielowarstwowego, interaktywnego i przyjaznego dla użytkownika atlasu kultur starej Europy przed Romanizacją. Starożytni ludy spoza świata grecko-rzymskiego były "mniejszościami przeszłości", których dziedzictwo jest często zaniedbywane w większości europejskich systemów szkolnych. Atlas SELECT zapewni obywatelom Europy ogólne spojrzenie na najstarsze europejskie dziedzictwo, które zostanie zobiektywizowane na mapie, potężnym wizualnym narzędziem do nauki o przeszłości. Mapa odnosi się do terytorium, które w teraźniejszości i przeszłości stale się rozwija i zmienia swoje granice.

Projekt SELECT został zaprojektowany tak, aby osiągnąć dwa główne cele: zwiększenie w obywatelach europejskich głębszej świadomości wspólnej kultury europejskiej poza kulturą grecko-łacińską; zapewnienie europejskim systemom edukacyjnym narzędzia do samodzielnego uczenia się na temat świata starożytnego, zwiększając jednocześnie kompetencje cyfrowe uczniów i nauczycieli.

Testowanie atlasu

Pilot

Hackathon wersji beta atlasu SELECT odbył się online 28 marca i wzięły w nim udział trzy szkoły:

- Liceo Marie Curie (Włochy, zdjęcie na marginesie)
- Instytut El Pont de Suert i Instytut Monturiol (Hiszpania)
- I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego w Świdniku (Polska).

Po wydarzeniu, w którym wzięło udział 164 uczniów, przeprowadzono ankietę jakościową, w której zebrano opinie uczniów na temat Atlasu i projektu w ogóle, a także pisemny raport ich nauczycieli na temat przydatności Atlasu SELECT w nauczaniu.

Zdarzenia mnożnikowe

Po Hackathonie opracowano nową ankietę ilościową, wzorowaną na odpowiedziach uczniów, którzy wzięli udział w pierwszej fazie testowej. W kolejnych miesiącach zorganizowano serię wydarzeń multiplikacyjnych, w których wzięło udział 376 uczniów, nauczycieli i naukowców.

Przy tych okazjach poprosiliśmy studentów o przetestowanie Atlasu i udzielenie odpowiedzi na tę nową ankietę. Ich odpowiedzi pomogły nam zrozumieć potencjał Atlasu SELECT w nauczaniu, a studenci określili również, dla której dyscypliny jest on przydatny.

Dopasowując ich odpowiedzi do odpowiedzi ich nauczycieli, uzyskaliśmy bardziej precyzyjny i skuteczny pomysł na edukacyjne zastosowania Atlasu SELECT w ogóle, potwierdzając również paradygmaty edukacyjne leżące u podstaw projektu.

Tło edukacyjne projektu SELECT

Wielokulturowość i inkluzywność kulturowa projektu SELECT

Projekt SELECT ma wielokulturową i inkluzywną duszę, o czym świadczy kilka jego cech. Ta dbałość o wielokulturowość i inkluzywność była obecna od wczesnych etapów projektu i wynika z jego projektu badawczego.

Pierwotnym celem było zebranie w jednym miejscu tych baz danych archeologicznych i epigraficznych związanych ze starożytnymi kulturami, które żyły w Europie w epoce żelaza i które w pewnym momencie zostały pomniejszone przez ekspansje greckie i rzymskie.

Niektóre z tych kultur odcisnęły swoje piętno na historii i kulturze na poziomie lokalnym, jak Raetycy czy Iberowie, podczas gdy inne miały wpływ na całą Europę, a nawet dalej, jak Celtowie.

W starożytności byli oni militarnie, politycznie lub kulturowo przytłoczeni przez Greków i Rzymian. Fakt ten spowodował utratę ich specyficznych cech kulturowych lub wygenerował procesy zawłaszczania kultury, co utrudnia prześledzenie korzeni niektórych tradycji, zwyczajów kulturowych, wyrażań językowych i toponimów, które są nadal w użyciu.

Każdy europejski kraj ma wielowarstwową tożsamość i kulturę, a większość z nich doskonale zdaje sobie sprawę z roli, jaką odegrali Grecy i Rzymianie w kształtowaniu jednej z tych warstw, która miała również wzmocniony wpływ na kolejne. Na przykład, podczas gdy Rzymianie zajmowali tylko niewielką część na zachodzie obecnych Niemiec, w średniowieczu nowo założone Święte Cesarstwo Rzymskie obejmowało terytoria, których Rzymianie nigdy nie podbili, i powoli przesunęło się na wschód, rozszerzając swoje wpływy na terytoria, o których Rzymianie nawet nie słyszeli.

To samo stało się na poziomie alfabetycznym i językowym: Greka i łacina rozprzestrzeniły się w Europie w starożytności i średniowieczu, stając się najczęściej używanym systemem pisma na świecie, a grecka i łacińska produkcja literacka uczyniła je najczęściej używanym językiem w kontekście naukowym aż do XX wieku. Znaczenie kulturowe Greków i Rzymian jest powszechnie uznawane, podczas gdy inne kultury, które mogły być również majoritytarne przed podbojem rzymskim, są nadal uważane za "drugorzędne" w perspektywie synchronicznej i diachronicznej: pozostałości tych kultur są obecnie postrzegane jako "o znaczeniu lokalnym", a z tego powodu ludzie są skłonni myśleć, że zawsze były mniejszościowe. Z tego powodu w wielowarstwowym kulturach, w których żyjemy, ich rola jest również uważana za drugorzędną, a warstwa, do której ukształtowania się przyczynili, często pozostaje

niezauważona dla opinii publicznej, a przynajmniej nie jest uważana za "niezwykły moment w historii narodowej" i nie jest nauczana, nagłaśniana ani przedmiotem działań upowszechniających.

Używanie języka gaelickiego w Galles, Irlandii i Szkocji jest obecnie uważane za zjawisko lokalne, które dotyczy tylko wysp brytyjskich, podczas gdy zgodnie z inną perspektywą, bardziej inkluzywną wobec tak zwanych "mniejszości kulturowych", może być postrzegane jako pozostałość kultury, która przez długi czas była majorytarna, rozprzestrzeniając się w większości Europy i poza jej granicami.

Rzeczywiście, na mapie możemy znaleźć Galles, którego nazwa pochodzi od Galów, którzy zamieszkiwali ten region przed podbojem rzymskim, ale możemy również znaleźć hiszpańską Galizję, polsko-ukraińską Galicję, a w czasach Rzymian istniał nawet anatolijski region o nazwie Galatia, którego język był zbliżony do języka używanego w Treviri, wzdłuż rzeki Ren.¹

Wszystkie te dowody pokazują, jak nasze postrzeganie tego, co jest "majorytarne" i "minorytarne" w historii, może być nieprecyzyjne i mylące.

Ponadto, jeśli weźmiemy pod uwagę istnienie lokalnych kultur zgodnie z perspektywą "jakościową" (a nie tylko "ilościową", mierząc jedynie zasięg geograficzny ich rozprzestrzeniania się, aby określić, czy warto je badać, czy nie), możliwe jest wskazanie na ogromny proces historyczny o dużym znaczeniu.

Pomijając przykład "galijski", powinniśmy wziąć pod uwagę, że w epoce żelaza cała Europa była zamieszkała przez lokalne kultury, które dziś są w większości nieznane. Zbieranie dokumentów poświadczających ich istnienie może wskazywać na proces unifikacji kulturowej przyniesiony przez Romanizację Europy, który wymazał wcześniejszą partykularyzację kulturową. Z jednej strony doprowadziło to do stworzenia wspólnej kultury, ale z drugiej strony spowodowało również ogromne straty kulturowe.

Nawet jeśli znajomość specyficznych nawyków wszystkich lokalnych kultur przedromańskich może nie być istotna dla każdego obywatela Europy, proces utraty lokalnych nawyków kulturowych jest dość istotny. Strach i ryzyko utraty lokalnych kultur, języków, nawyków i tradycji jest przedmiotem trudnej debaty politycznej w większości krajów europejskich i może sprzyjać populizmowi i nacjonalizmowi, generuje napięcia wewnątrz i między krajami, między społeczeństwem a instytucjami, lokalnymi i migrantami.

Instytucje europejskie promują badanie i zachowanie lokalnych tradycji, języków i zwyczajów, a Unia Europejska przyczynia się do tego, dbając o zachowanie mniejszości kulturowych w procesie internacjonalizacji.

Projekt SELECT może przyczynić się do ponownego odkrycia historycznych korzeni tych osobliwości kulturowych, zwiększając świadomość społeczną na ich temat oraz przekazując integracyjną i wielokulturową perspektywę.

¹Jerome, *Comentarii in Epistolam ad Galatos*, 2.3.

Przydatne narzędzie dla różnego rodzaju użytkowników

Kultury przedrzymskie były w dużej mierze badane przez naukowców, którzy zwracali szczególną uwagę na kultury zamieszkujące tę część Europy, w której żyją, często znajdując językowe i kulturowe dowody ich przejścia, podkreślając ich znaczenie dla rozwoju lokalnej kultury. Oddzielne bazy danych zostały wdrożone przez naukowców dla większości przedrzymskich kultur Europy.

Projekt SELECT służył jako kolektor danych do połączenia wszystkich tych baz danych w jedną, ułatwiając naukowcom badanie danych.

Integracyjne podejście, które charakteryzuje projekt SELECT, doprowadziło również do pomysłu zaangażowania kartografów w projektowanie atlasu, który mógłby pokazać geograficzną kolokację kultur archeologicznych i epigraficznych zgodnie z ich chronologią, językiem i alfabetem.

Funkcja ta wzmocniła Atlas, zwiększając czytelność danych i czyniąc je dostępnymi również dla niespecjalistów. Daje to natychmiastowe wyobrażenie o tym, gdzie kwitła dana kultura, ile danych na jej temat jest dostępnych, a porównując dostępną ilość danych epigraficznych i archeologicznych, można określić ich poziom alfabetyzacji.

Atlas SELECT nie tylko zawiera bibliotekę map, ale także oferuje możliwość interakcji z bazą danych za pomocą [Generatora Map](#): potężnego narzędzia, które pozwala użytkownikom tworzyć własne mapy, modyfikując opcje wyszukiwania w celu uzyskania precyzyjnego wyboru danych.

Konsorcjum SELECT zgromadziło specjalistów z [różnych krajów](#) Europy, którzy wnieśli swój wkład w realizację projektu humanistyki cyfrowej opartego na interdyscyplinarnym podejściu, łączącym wiedzę i perspektywy twórców oprogramowania, archeologów, historyków, lingwistów, geografów i kartografów.

Powstała strona internetowa jest wynikiem tej interdyscyplinarnej i multidyscyplinarnej współpracy, która odpowiada naukowej potrzebie przekraczania granic dyscyplinarnych i interakcji ze specjalistami z innych dyscyplin, aby dzielić się informacjami i, co ważniejsze, perspektywami, podejściami i postawami badawczymi. To multidyscyplinarne podejście zostało przeniesione do Atlasu SELECT i jego funkcji, które zostały zaprojektowane z myślą o studentach.

Jest online, intuicyjny, interaktywny i dostępny na różnych urządzeniach, wspierając kompetencje cyfrowe uczniów i zapewniając im zestaw zatwierdzonych naukowo danych.

Narzędzie do rozwijania kompetencji cyfrowych

We wrześniu 2020 r. Unia Europejska opublikowała [Plan działania w dziedzinie edukacji cyfrowej](#) na lata 2021-2027, dokument zawierający szereg oświadczeń, wytycznych i zaleceń dotyczących wprowadzenia urządzeń cyfrowych i multimediów w szkołach, w celu wdrożenia podejścia blended learning, które łączy tradycyjne metody nauczania z nowymi materiałami cyfrowymi i multimedialnymi.

W szczególności, Plan działania w dziedzinie edukacji cyfrowej wyznacza dwa

strategiczne priorytety: promowanie rozwoju europejskiego ekosystemu edukacji cyfrowej oraz zwiększanie kompetencji cyfrowych (wiedzy, umiejętności i postaw) wszystkich uczących się na potrzeby transformacji cyfrowej i świata, w którym pośredniczą technologie cyfrowe.²

Częściowe osiągnięcia celów przedstawionych w Planie działania w dziedzinie edukacji cyfrowej zostały opublikowane w raporcie Eurydice z 2022 r. dotyczącym [wskaźników strukturalnych do monitorowania systemów kształcenia i szkolenia w Europie](#). Dokument ten wskazuje kilka podstawowych umiejętności, które powinny być szkolone i wzmacniane u uczniów, takich jak:

- podstawowe umiejętności i kompetencje cyfrowe od najmłodszych lat;
- umiejętności cyfrowe, w tym zwalczanie dezinformacji;
- edukacja informatyczna;
- wysokiej jakości treści edukacyjne, przyjazne dla użytkownika narzędzia i bezpieczne platformy, które przestrzegają zasad prywatności i standardów etycznych;
- kompetentnych cyfrowo i pewnych siebie nauczycieli oraz kadry edukacyjnej i szkoleniowej;
- skuteczne planowanie i rozwój potencjału cyfrowego, w tym aktualne możliwości organizacyjne.³

Dzięki swoim interaktywnym funkcjom atlas SELECT odpowiada wytycznym i zaleceniom zawartym w Planie działania w dziedzinie edukacji cyfrowej i wspiera kompetencje cyfrowe przedstawione w raporcie Eurydice.

Transdyscyplinarna użyteczność atlasu SELECT

W systemie szkolnym, który koncentruje się bardziej na kompetencjach niż na pozyskiwaniu danych, rozwój umiejętności ma kluczowe znaczenie, niezależnie od tego, czy są one specyficzne dla danej dyscypliny, czy transdyscyplinarne, a atlas SELECT wspiera różnorodne umiejętności inne niż cyfrowe.

W poprzednim rozdziale przedstawiono, w jaki sposób atlas SELECT jest odpowiednim narzędziem do szkolenia kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli. Jednak poza studentami informatyki i technologii informacyjnych, kompetencje cyfrowe są jedynie infrastrukturalne: dla studentów innych dyscyplin umiejętności cyfrowe są cenne, dopóki pozwalają im dotrzeć do pożądaných informacji w najszybszy i najłatwiejszy sposób lub wchodzić z nimi w interakcje w sposób wykluczony przez tradycyjną publikację papierową.

Nowe metody pozyskiwania danych oferowane przez urządzenia technologiczne i multimedia również przyczyniają się do kształtowania naszych postaw poznawczych,

²SWD (2020) 209 final. COM (2020) 624 final.

³Wskaźniki strukturalne do monitorowania systemów kształcenia i szkolenia w Europie - 2022. Rozdz. 5. str. 25.

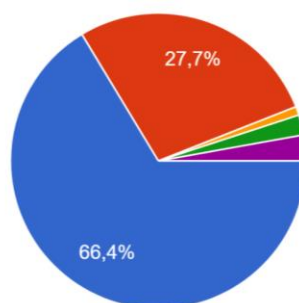
trenowania naszych mózgow w celu uprzywilejowania niektórych podejść poznawczych zamiast innych i tworzenia nowych oczekiwań poznawczych.

Na przykład, w dzisiejszych czasach wszyscy jesteśmy przyzwyczajeni do interaktywnych aplikacji i oczekujemy, że aplikacja lub strona internetowa będzie interaktywna, niezależnie od rodzaju prezentowanych treści i tematów, którymi się zajmuje.

Potrzeba interaktywności i multimedialności odczuwana przez studentów dotyczy również tych dyscyplin, które tradycyjnie są postrzegane jako drapieżne i bardziej odpowiednie do lekcji frontalnych niż do warsztatów. Ta rozbieżność między oczekiwaniami uczniów a tradycyjnymi metodami nauczania może spowodować utratę zainteresowania tymi dyscyplinami, które w ich oczach wydają się mniej interaktywne.

Na szczęście studenci, którzy uczestniczyli w Multiplier Events w 2023 roku, spontanicznie wykryli i zauważyli transdyscyplinarny charakter atlasu SELECT. W ogólnej liczbie 318 odpowiedzi zidentyfikowali oni 4 dyscypliny, które mogłyby zostać wzmocnione dzięki wykorzystaniu atlasu SELECT. Oto odsetek studentów, którzy uznali go za narzędzie odpowiednie do nauczania:

- 66,4 % Historia
- 22,7% Geografia
- 2,8% Inne
- 2,2% Informatyka
- 0,9% Angielski

- Storia
- Geografia
- Inglese
- Informatica
- altro

Zgodnie z rozważaniami i opiniami wyrażonymi przez studentów, w kolejnych rozdziałach zostanie przedstawiona dogłębna prezentacja edukacyjnych implikacji atlasu SELECT w odniesieniu do dydaktyki historii.

Nowe perspektywy dla badań historycznych

Tradycyjnie europejskie programy nauczania historii są wykorzystywane do przekazywania określonego podejścia historiograficznego zwanego historią powszechną, które:

przedstawia wydarzenia z przeszłości związane z historią wojskową i dyplomatyczną, wymienia reżimy, królestwa, ministerstwa i kryzysy rządowe, najważniejsze fakty. Przedstawia (sławne) osoby.⁴

⁴Renouard, Y. (1968), S.E.V.P.E.N., Paryż. Pag. 41.

i że:

Po pierwsze, odróżnia się od tych konkretnych gałęzi, którymi są historia gospodarcza lub historia społeczna, a kończy na utożsamianiu się z historią polityczną. Po drugie, jawi się jako rodzaj kroniki głównych faktów związanych z wielkimi instytucjami politycznymi - miastami, imperiami, państwami - i z tego powodu koncentruje się na wojnach i traktatach pokojowych, zmianach granic państwowych, sojuszach i sprawach dynastii.⁵

Takie podejście do nauczania historii jest nadal stosowane w niektórych europejskich systemach edukacyjnych, podczas gdy wśród zawodowych historyków jest ono w dużej mierze przestarzałe.

Ich podejście zaczęło się zmieniać sto lat temu, kiedy francuscy historycy Marc Bloch i Lucien Febvre wprowadzili nową perspektywę dyscyplinarną, która skupiała się na tematach błędnie uważanych za "drugorzędne". Odkryli oni, że te "drobne" tematy mogą w rzeczywistości wskazywać na poważne zmiany społeczne lub gospodarcze. Ta zmiana perspektywy doprowadziła do rozważenia nowych obszarów badań historycznych, takich jak historia gospodarcza, historia społeczna, historia rolnictwa, środowiska, tradycji ludowych itp.

Kilka dekad później ich uczniowie, Jacques Le Goff i Fernand Braudel, wprowadzili ideę "historii totalnej"⁶, która bierze pod uwagę każdy aspekt przeszłości (a nie tylko te militarno-polityczne) oraz ideę "procesów historycznych" krótko-, średnio- i długoterminowych.⁷

W rzeczywistości wszystkie inicjatywy badawcze, internetowe bazy danych i portale, które pozwalają badać aspekty przeszłości wcześniej zaniedbane, są najbardziej pożądane przez społeczność naukową, a atlas SELECT odpowiada na tę potrzebę. Pozwala on na dogłębne zbadanie tych starożytnych języków, które po kolonizacji grecko-rzymskiej zachodniego obszaru Morza Śródziemnego stały się mniejszościowe, przyciągając uwagę naukowców na wcześniej zaniedbany temat. Dzięki zawartym w nim infografikom, atlas SELECT pozwala nam również wykryć pewne krótko-, średnio- i długoterminowe procesy historyczne, takie jak ewolucja alfabetów lub trwałość niektórych toponimów.

Nowe podejście do nauczania historii

Pomimo ewolucji podejścia specjalistów, jak opisano w poprzednim rozdziale,

⁵Guarracino, S. (1987), Guida alla prima Storia per insegnanti della scuola elementare, Editori Riuniti, Roma. Pag. 26.

⁶Le Goff, J. (1980). La nuova storia, Mondadori. Pag. 12.

⁷Braudel, F. (1949). La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philippe II. Praca doktorska pod kierunkiem Luciena Febvre'a.

podejście nauczycieli historii ewoluowało wolniej, a większość z nich nadal jest przyzwyczajona do myślenia o historii jako dyscyplinie dyskursywnej, która ma być nauczana głównie poprzez lekcje frontalne i dyskursywne. Takie podejście determinuje aktywną rolę nauczyciela i pasywną rolę uczniów.

Zgodnie z tą perspektywą uczenie się oznacza zapamiętywanie jak największej ilości danych, a jego ocena opiera się na testach ilościowych mających na celu weryfikację ilości informacji historycznych przyswojonych przez ucznia.

Podejście to jest dość powszechne wśród nauczycieli, ale pomimo jego popularności, niektórzy włoscy specjaliści w dziedzinie dydaktyki historii zauważyli trzy pułapki w tym modelu:

- Powoduje to, że nauczyciele spieszą się z ukończeniem podręcznika, zmuszając ich do przyjęcia metody "frontalnej lekcji" i uniemożliwiając im wdrażanie warsztatów lub innych rodzajów aktywności, które mogłyby zapewnić uczniom struktury poznawcze w celu zwiększenia ich zrozumienia historii.
- Koncentruje się na przekazywaniu treści, a nie na metodach myślenia historycznego;
- Wiąże się to z podejściem akumulacyjnym, w którym wiedza uczniów powinna praktycznie wzrastać na każdym kroku, ale w rzeczywistości ilość danych do zapamiętania jest tak duża, że uczniowie koncentrują się tylko na nadchodzących tematach, zapominając o tych, których nauczyli się wcześniej.⁸

Te trzy krytyczne aspekty są implikowane w tradycyjnym podejściu, degradując zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Z tego powodu nauczanie historii powoli zmienia się na poziomie kontynentalnym, przechodząc od podejścia mnemonicznego do bardziej operacyjnego.

Nowe kursy historii, począwszy od tych w szkołach podstawowych, dostarczają mniej danych, ale zwiększają umiejętności i kompetencje historyczne poprzez ćwiczenia i zajęcia praktyczne.⁹

Zgodnie z tą perspektywą, atlas SELECT stanowi cenne narzędzie do aktywnego i operacyjnego nauczania historii, ponieważ jest online i interaktywny i może być przeglądany bezpośrednio przez ucznia bez pomocy z zewnątrz.

Nauczyciel może zaprojektować zadanie i przypisać je jako pracę domową lub jako moduł nauczania do wykonania w klasie; a uczniowie mogą radzić sobie z nim indywidualnie lub w małych grupach, rozwijając w ten sposób swoje kompetencje i umiejętności historyczne.

W ten sposób atlas SELECT wymaga przyjęcia operacyjnego podejścia zarówno przez uczniów, jak i nauczycieli w projektowaniu i rozwiązywaniu zadań.

⁸Perillo, E. (2011). presentazione, w I. Mattozzi (red.), Pensare la storia da insegnare, t.1 Pensare la storia. Cenacchi Editrice. Pag.7

Mattozzi, I. (2007). Disciplina. in G. Cerini, M. Spinosi (ed), voci della scuola, n° 6, Tecnodid, Napoli, 2007.

⁹Rabitti, M.T. (2023). La costruzione di un curriculum di storia per competenze nella scuola primaria, str. 53-74 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), Insegnare Storia nella scuola primaria, UTET Università.

Atlas SELECT wspiera połączenie przeszłości z teraźniejszością

Po tym, jak w 1944 roku Marc Bloch został stracony przez nazistowski oddział we Francji, Lucien Febvre powrócił do ostatniego niedokończonego dzieła swojego kolegi historyka i napisał:

Historia nie przedstawia ludziom serii pojedynczych faktów. Organizuje te fakty i wyjaśnia je; a żeby je wyjaśnić, musi podzielić je na więcej serii, które są ostatnio analizowane z różnym stopniem uwagi, ponieważ, czy tego chce, czy nie, systematycznie gromadzi i klasyfikuje fakty z przeszłości zgodnie z potrzebami teraźniejszości. To dla "żywych" gromadzi dowody "martwych". [...] Organizowanie przeszłości w zależności od teraźniejszości: tak moglibyśmy zdefiniować społeczną funkcję historii.¹⁰

W rzeczywistości historia jest dyscypliną, która bada przeszłość w relacji do teraźniejszości i odwrotnie. Ten osobliwy aspekt badań historycznych pozostawał niezauważony aż do połowy XX wieku, kiedy to rozgorzała kontynentalna debata. Oto, co brytyjskie ministerstwo opublikowało w 1952 roku na temat tego argumentu:

Rozwód między bieżącymi sprawami a historią, tak że są one postrzegane jako dwa różne przedmioty, poważnie osłabia oba. Podkreśla naturalną tendencję dzieci do postrzegania historii jako czegoś odległego i nieistotnego, zamiast czegoś, co ukształtowało otaczający je świat i co jest przez ten świat nieustannie kształtowane. Podkreśla również tendencję do patrzenia na współczesne kwestie tak, jakby nie miały kontekstu w czasie, żadnych podobieństw ani precedensów.¹¹

Dekadę temu Therry Haydn, brytyjski specjalista w dziedzinie dydaktyki historii, napisał:

Ci, którzy opowiadają się za przywróceniem "starych dobrych czasów" brytyjskiego nauczania historii, "kiedy uczyliśmy się na pamięć imion królów i królowych Anglii, wyczynów naszych wojowników i bitew oraz chwalebnych czynów z naszej przeszłości" (Stokes, 1990), mogą pamiętać, że znaczna większość uczniów uważała tę formę szkolnej historii za bezużyteczną i nudną (Aldrich, 1987). Byłby to powrót do tego, co Ball (1993) nazywa "programem nauczania umarłych"¹²

¹⁰Febvre, L. (1949) *Vers une autre histoire*. str. 225-247 w *Revue de Métaphysique et de Morale*, (3/4) rok 54°, lipiec-październik, Presses Universitaires de France. Pag. 245-246.

¹¹Ministerstwo Edukacji, *Teaching History*, broszura nr 23, HMSO, Londra, 1952. Pag. 32

¹²Haydn, T. (2011). *Secondary History: current themes*, s. 30-45 w I. Davies, *Debates of history teaching*, wyd. Routledge, Londyn i Nowy Jork. Pag. 37

W drugiej połowie XX wieku stało się bardziej oczywiste, że tradycyjne metody i przedmioty nauczania historii są przestarzałe i aby były istotne dla naszych uczniów, kursy historii powinny koncentrować się na tych wydarzeniach, które miały wpływ na całe społeczeństwo i których skutki są w jakiś sposób nadal obecne lub namacalne w naszych czasach.

Oznaczało to ostateczną zmianę w studiowaniu historii, przechodząc od perspektywy dynastycznej i arystokratycznej do bardziej popularnej i demokratycznej, ostatecznie badając przeszłe wydarzenia, zaczynając od procesów historycznych wciąż obecnych w naszych czasach, które studenci uważają za istotne.¹³

Atlas SELECT jest w rezultacie odpowiednim narzędziem do tego zadania, ponieważ pozwala na modyfikację warstwy geograficznej, wyświetlanie starożytnych lub współczesnych map, umożliwiając wyszukiwanie współczesnych lub starożytnych terminów i pozwalając uczniom aktywnie porównywać przeszłość i teraźniejszość.

Ponadto dane dostarczone przez atlas SELECT mogą być wykorzystywane przez nauczycieli do skutecznego łączenia przeszłości z teraźniejszością: większość kultur zawartych w atlasie, mimo że została pomniejszona przez kolonizację grecko-rzymską, pozostawiła swoje ślady na ziemiach, które zamieszkiwali, a kilka regionów lub elementów geograficznych nadal nosi ich nazwy. Tak jest w przypadku Alp Retyckich, Ligurii czy regionu Veneto.

Myślenie historyczne: od śladów do źródeł

Historia ma swoją epistemologię, a wiedza historyczna swoją morfologię¹⁴.

Historyczne myślenie i rozumowanie ma swoje własne zasady, które różnią się od tych stosowanych w innych dyscyplinach. Podczas gdy w matematyce kluczowe jest rozróżnienie między liczbami, a 2 nie może być 3, pojedyncza starożytna epigrafia może być analizowana z kilku różnych perspektyw i dostarczać wielu rodzajów informacji. Może być postrzegana jako:

- dowód pisemny: przekazana wiadomość
- dowody materialne: rodzaj kamienia, na którym został zapisany, który może być importowany.
- dowody niematerialne: język i terminy użyte do napisania wiadomości, które mogą wskazywać na ewolucję językową lub zanieczyszczenie.

Podczas gdy w nauce możliwe jest powtórzenie niektórych eksperymentów, mając pewność, że wynik będzie mniej więcej taki sam, w historii jest to całkowicie niemożliwe, ale nawet gdyby tak było, wyniki byłyby rozbieżne.

Z tego powodu kluczowe jest zapewnienie nauczania historii za pomocą odpowiednich narzędzi, instrumentów i terminologii.

Zarówno specjaliści, jak i nauczyciele są przyzwyczajeni do mówienia i pisania o

¹³Cocilovo, C. (2019). Il presente come pedana di s/lancio verso il passato? s. 59-78 w Perillo, E. (red.), Il presente e le sue storie, come insegnare una nuova storia generale a scuola.

¹⁴Mattozzi, I. (2011). Morfologia della conoscenza storiografica e didattica. pag.11-48 w Perillo, E. (ed). Pensare la storia da insegnare, vol. 1.

"źródłach historycznych", wskazując na materialne lub niematerialne dowody przeszłej działalności człowieka. Jednak kilku badaczy zauważyło, że użycie terminu "źródło" może być niewłaściwe:

Tradycyjnie historycy odnoszą się do swoich dokumentów jako "źródeł", tak jakby napełniali swoje wiadra ze strumienia Prawdy, a ich historie stawały się coraz czystsze w miarę zbliżania się do źródeł. Metafora ta jest żywa, ale także myląca, w tym sensie, że sugeruje możliwość istnienia relacji z przeszłości, która jest nieskażona przez pośredników. Oczywiście niemożliwe jest badanie przeszłości bez pomocy całego łańcucha pośredników, w tym nie tylko wcześniejszych historyków, ale także archiwistów, którzy uporządkowali dokumenty, skrybów, którzy je napisali i świadków, których słowa zostały zapisane. Jak zasugerował pół wieku temu holenderski historyk Gustaaf Renier¹⁵ (1892-1962), użyteczne może być zastąpienie idei źródeł ideą "śladów" przeszłości w teraźniejszości.¹⁶

W rzeczywistości termin "ślad" zapewnia lepszy opis elementu materialnej lub niematerialnej natury, który jest wyraźnie śladem przeszłej działalności człowieka, ale którego sens i znaczenie, a nawet przesłanie, mogą nie być dla nas zrozumiałe.

W takim przypadku nie stanowi on źródła historycznego, ponieważ nie dostarcza nam żadnych informacji, ale pozostaje jedynie śladem przeszłej interakcji międzyludzkiej. Aby dostarczyć nam pewnych informacji o przeszłości, należy je przeanalizować i porównać z innymi elementami oraz umieścić we właściwym kontekście geograficznym i chronologicznym.

Jest to część procesu poznawczego, do którego archeolodzy są przyzwyczajeni podczas interpretowania przedmiotów archeologicznych, i stanowi dobry trening umiejętności i kompetencji historycznych.

Znaczenie tego procesu poznawczego, który jest często pomijany przez większość podręczników szkolnych, jest podkreślane przez kilku specjalistów w dziedzinie dydaktyki historii.

Przejęcie od koncepcji "źródeł" historycznych do koncepcji "śladów" historycznych¹⁷ jest kluczowym punktem w zrozumieniu nowego podejścia metodologicznego do nauczania historii, które preferuje aktywne i praktyczne działania zamiast słuchania. W odniesieniu do tej nowej tendencji metodologicznej atlas SELECT odgrywa istotną rolę, ponieważ umożliwia nauczycielom i uczniom dostęp do kilku tysięcy danych archeologicznych, które mogą wykorzystać do wdrożenia procesu poznawczego, który zamienia "ślad" ludzkiego działania w "źródło" informacji o ludziach, którzy brali udział w tym działaniu.

Obecność infografik w atlasie SELECT jest również kluczowa, ponieważ dostarczają one różnych rodzajów informacji, które mogą być analizowane, mieszane i

¹⁵Renier, G.J. (1950). Historia, jej cel i metoda.

¹⁶Burke, P. (2001). Eyewitnessing, The Uses of Images as Historical Evidence, wyd. Reaktion Books. Pag. 13: Źródła i ślady

¹⁷Gabrielli, G. (2023). Tracce, fonti, documenti. s. 143-158 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), Insegnare Storia nella scuola primaria, UTET Università.

dopasowywane przez uczniów na wiele różnych sposobów.

Na przykład tylko tekstowy aspekt pojedynczej epigrafii może być analizowany zgodnie z wieloma podejściami:

- koncentrując się na przesłaniu przekazywanym przez jego tłumaczenie i czerpiąc informacje o budowie grobowca, świątyni lub sanktuarium;
- Koncentrując się na strukturze gramatycznej zdania i użytych terminach, które czasami wykazują powiązania z innymi znanymi językami, takimi jak greka czy łacina. W tym przypadku odczytanie oryginalnej wiadomości, zamiast jej tłumaczenia, może pomóc w wykryciu procesu ewolucji językowej w starożytnych językach.
- koncentrując się na używanym alfabecie, który może pochodzić z innej kultury, jak na przykład wiadomość w języku messapijskim napisana za pomocą zaadaptowanego alfabetu greckiego. Próbkę tego rodzaju mogą wskazywać na skażenie kulturowe.
- Koncentrując się na kształcie liter, które czasami wskazują na dokładny etap ewolucji graficznej, która doprowadziła od greckich do łacińskich znaków.

Dzięki ilości i jakości materiałów zgromadzonych w bazie danych SELECT, jest to potężne i elastyczne narzędzie do nauczania historii, które można dostosować do różnych sytuacji dydaktycznych i różnych poziomów trudności.

Wzorce poznawcze myślenia historycznego: chronologia i geografia

Proces, który przekształca historyczny "ślad" w historyczne "źródło" informacji, leży u podstaw myślenia historycznego, a jego dwie główne części to chronologiczna i geograficzna kontekstualizacja¹⁸.

Ta część procesu poznawczego może być czasami kłopotliwa, ponieważ chronologia i lokalizacja śladu historycznego nie zawsze są tak jasne: obiekt wykopany przez współczesnych archeologów jest zwykle wyposażony w te dane, ale europejskie kolekcje są pełne obiektów znalezionych w okresie renesansu, których chronologia lub miejsce znalezienia są nieznane; lub raporty o starożytnych wydarzeniach mogły zostać napisane kilka wieków po ich wydarzeniu, a czasem zostały lekko zmodyfikowane przez średniowiecznych kopistów.

Nie zawsze więc łatwo jest nadać geograficzną i chronologiczną organizację danym historycznym i z tego powodu większość podręczników unika stawiania uczniom tego rodzaju problemów, proponując mapy i osie czasu już kompletne i wypełnione informacjami.

Doświadczeni nauczyciele wiedzą, że uczniowie uczą się więcej poprzez działanie, tworzenie i rysowanie swoich map, gdzie mogą być aktywni i operacyjni, ostatecznie popełniając błędy i pomyłki, zamiast po prostu oglądać idealną mapę w

¹⁸Mattozzi, I (1990). Un modello curricolare di educazione storica di base, w: I. Mattozzi (a cura di) Un curricolo per la Storia, Bologna, Cappelli Editore. pag.23.

podręczniku¹⁹.

Ponieważ tworzenie map jest pracą geografa, a nie historyka, nauczyciele są przyzwyczajeni do postrzegania historii i geografii jako bliźniaczych dyscyplin, tak ze sobą powiązanych, że bardzo często nauczyciele odnoszą się do nich za pomocą terminu geohistoria²⁰.

Atlas SELECT to interaktywne narzędzie, które z łatwością pozwala uczniom i nauczycielom tworzyć mapy geo-historyczne, dostarczając dane zatwierdzone naukowo i starannie zlokalizowane geograficznie.

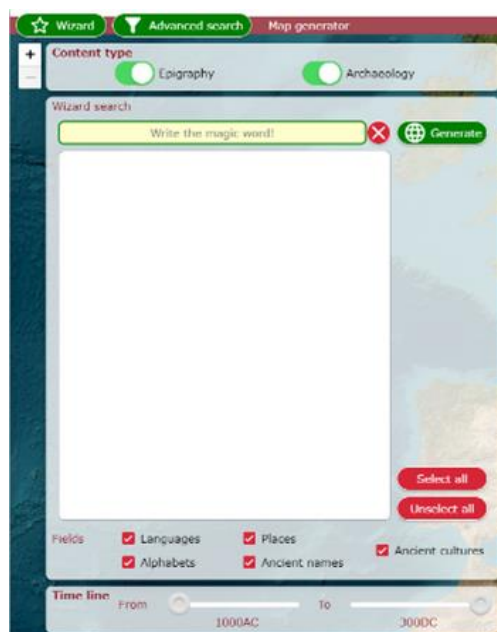
Mapy utworzone za pomocą atlasu SELECT są precyzyjne i łatwe do przeglądania, ponieważ można je przesuwając lub powiększać za pomocą tych samych schematów i działań, które są już znane nauczycielom i uczniom.

Atlas SELECT oferuje również możliwość drukowania map eksportowych w formacie PDF, które można później włączyć do publikacji dokumentów.

Od mikro do makro: zmiana skali naszego wzroku

W chronologicznej kontekstualizacji danych historycznych bardzo istotne jest połączenie pojedynczego wydarzenia z procesem historycznym, w który jest ono wpisane. Założenie greckiego miasta w konkretnym roku musi być powiązane z dłuższym zjawiskiem greckiej kolonizacji.

W ten sam sposób lokalne wydarzenia muszą być interpretowane jako lokalne implikacje procesów historycznych, które interesują szerszy obszar. Założenie greckiej kolonii w konkretnym miejscu, takim jak zatoka czy cypel, musi być powiązane z szerszym tematem greckiej ekspansji w zachodniej części basenu Morza Śródziemnego. Z tego powodu, zarówno w chronologicznej, jak i geograficznej kontekstualizacji danych historycznych, zawsze przydatne jest przejście z perspektywy mikro do makro²¹, a atlas SELECT bardzo łatwo to umożliwia.

W menu "wyszukiwanie" dostępna jest funkcja, która pozwala użytkownikom wybrać określony zakres chronologiczny i elementy, które chcą zobaczyć na mapie.

¹⁹Rabitti, M.T. (2018). Le carte geostoriche come fotogrammi di processi storici a scala mondiale. Pag. 165-200 in Coltri, L., Dalola, D., Rabitti, M.T. (eds). Una nuova storia generale da insegnare.

²⁰Garimberti, E. (2018). Geostoria, studia lo spazio e il tempo. pag.167-206 in Monducci, F. (ed), Il laboratorio storico e altre pratiche attive. UTET Università.

²¹Mattozzi, I. (2011). La formazione spaziale. pag.75-88 w Perillo, E. (red). Pensare la storia da insegnare, vol. 1.

Po utworzeniu mapy, każda kropka na niej zawiera listę przedmiotów, które zostały znalezione w tym miejscu i możliwe jest przewijanie listy i zobaczenie chronologicznej interpretacji każdego z nich.

Mapa wykorzystuje również różne rodzaje ikon do reprezentowania różnych rodzajów struktur lub kontekstów archeologicznych i pozwala użytkownikowi na dynamiczną interakcję z mapą, przesuując ją, powiększając i pomniejszając, bez utraty wybranych i wyświetlanych danych.

Innowacyjne podejście do multimedialności

Technologia stała się aspektem naszego codziennego życia, który wpływa zarówno na uczniów, jak i nauczycieli. Szybko przyzwyczailiśmy się do życia w środowisku multimedialnym, a ich znaczenie w nauczaniu historii jest również powszechnie uznawane²².

Pomimo znaczenia edukacyjnego, treści multimedialne do użytku szkolnego są nadal produkowane dość amatorsko przez niezależnych twórców, YouTuberów lub nauczycieli z dobrymi umiejętnościami technologicznymi. Produkcjom tym czasami brakuje zaplecza pedagogicznego i edukacyjnego, czasami naukowego, a czasami technologicznego.

Atlas SELECT został zaprojektowany z myślą o nauczycielach i uczniach oraz ich potrzebach, zapewniając dane o wysokiej jakości naukowej.

Historia i myślenie integracyjne

Inną niedawną zmianą w europejskich systemach szkolnych, która sprawiła, że odnowa metodologiczna i tematyczna stała się pilniejsza, jest zmiana konformacji etnicznej klas szkolnych. W okresie silnej imigracji kluczowe znaczenie ma znalezienie nowych sposobów nauczania uczniów o różnym stopniu kompetencji językowych i pochodzeniu kulturowym.

Podczas gdy w przypadku innych dyscyplin, takich jak matematyka czy języki obce, dystans kulturowy i językowy między imigrantami a lokalnymi studentami jest mniej istotny (w jednym przypadku wynika to z faktu, że matematyka jest pisana w ten sam sposób w różnych częściach świata, a w drugim, że obie grupy mają do czynienia z nowym językiem), w przypadku historii te dwa aspekty są dość problematyczne, ponieważ językowy komponent nauczania historii jest niezwykle istotny.

Nauka historii wymaga przyswojenia szeregu pojęć, które mają swoją specyficzną

²²Tibaldini, M. (2019). YouTube e la divulgazione storica. Analisi sulla comunicazione storica multimediale. Pag. 261-298 w Perillo, E. (red.), *Il presente e le sue storie, come insegnare una nuova storia generale a scuola*.

Ceriani, F. (2023). Gli strumenti digitali e l'ambiente di apprendimento. Pag. 159-178 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

terminologię, pełną lekkich niuansów, które mogą pozostać niezauważone przez uczniów z różnych środowisk językowych.

Na przykład terminy polityczne, takie jak "państwo", "instytucje", "kraj" i "naród" mają swoją specyfikę pojęciową i zostały wprowadzone do historii Europy w różnych okresach i poprzez różne procesy, które mogą być istotne do poznania.

Oczywiście ten postęp w nauce historii może być osiągnięty znacznie łatwiej przez uczniów, którzy już opanowali język nauczania i zinternalizowali różnicę między tymi terminami dzięki ich codziennemu życiu, bez konieczności poświęcania czasu na naukę.

Historia nauczana w europejskich szkołach jest również charakteryzowana kulturowo i bierze pod uwagę obszary geograficzne, procesy historyczne, tematy i pytania, które są uważane za istotne dla społeczeństwa europejskiego. Uczniom-immigrantom dość trudno jest znaleźć wzmiankę o swojej kulturze pochodzenia lub jej reprezentację w programach nauczania historii.

Z tego powodu specjaliści w dziedzinie dydaktyki historii zwracają coraz większą uwagę na inkluzywność nauczania historii²³.

Atlas SELECT koncentruje się na językach i kulturach, które w starożytności stały się mniejszościowe i były ostatnio uważane za "mniejszościowe" przez następane tysiąclecia przez uczone, których skupienie się na kulturze greckiej i rzymskiej przyczyniło się do przedstawienia kultur ich poddanych jako mniejszościowych.

Atlas SELECT nadaje godność kulturom, które były mniejszościowe i marginalizowane w programach nauczania historii, wspierając rozwój podejścia integracyjnego zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli.

Bibliografia

Braudel, F. (1949). *La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philippe II*. Praca doktorska pod kierunkiem Luciena Febvre'a.

Burke, P. (2001). *Eyewitnessing, The Uses of Images as Historical Evidence*, wyd. *Reaktion Books*.

Ceriani, F. (2023). *Gli strumenti digitali e l'ambiente di apprendimento*. Pag. 159-178 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Cocilovo, C. (2019). *Il presente come pedana di s/lancio verso il passato?* s. 59-78 w Perillo, E. (red.), *Il presente e le sue storie, come insegnare una nuova storia generale a scuola*.

²³Olivieri, A. (2023). Insegnamento storico e inclusione. Pag. 75-90 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Tibaldini, M. (2023). Una storia interculturale per una didattica inclusiva. Pag 333-358 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Komisja Europejska (2020). [Plan działania w dziedzinie edukacji cyfrowej](#) na lata 2021-2027.

Komisja Europejska (2022). [Wskaźniki strukturalne do monitorowania systemów kształcenia i szkolenia w Europie - 2022](#) r. Raport informacyjny Eurydice.

Editori Riuniti, Roma. Pag. 26.

Komisja Europejska (2022). *Wskaźniki strukturalne do monitorowania systemów kształcenia i szkolenia w Europie*. Raport informacyjny Eurydice.

Febvre, L. (1949) *Vers une autre histoire*. s. 225-247 w *Revue de Métaphysique et de Morale*, (3/4) rok 54°, lipiec-październik, Presses Universitaires de France.

Gabrielli, G. (2023). *Tracce, fonti, documenti*. s. 143-158 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Garimberti, E. (2018). *Geostoria, studia lo spazio e il tempo*. pag.167-206 in Monducci, F. (ed), *Il laboratorio storico e altre pratiche attive*. UTET Università.

Guarracino, S. (1987), *Guida alla prima Storia per insegnanti della scuola elementare*.

Haydn, T. (2011). *Secondary History: current themes*, s. 30-45 w I. Davies, *Debates of history teaching*, wyd. Routledge, Londyn i Nowy Jork. Pag. 37

Le Goff, J. (1980). *La nuova storia*, Mondadori. Pag. 12.

Mattozzi, I (1990). *Un modello curricolare di educazione storica di base*, w: I. Mattozzi (red.) *Un curriculum per la Storia*, Bologna, Cappelli Editore. str. 23.

Mattozzi, I, (2011). *La formazione spaziale*. pag.75-88 w Perillo, E. (red). *Pensare la storia da insegnare*, vol. 1.

Mattozzi, I, (2011). *Morfologia della conoscenza storiografica e didattica*. pag.11-48 w Perillo, E. (ed). *Pensare la storia da insegnare*, vol. 1.

Mattozzi, I. (2007). *Disciplina*. w G. Cerini, M. Spinosi (red.), *Voci della scuola*, n° 6, Tecnodid, Napoli, 2007.

Ministerstwo Edukacji, *Teaching History*, broszura nr 23, HMSO, Londra, 1952. Pag. 32

Olivieri, A. (2023). *Insegnamento storico e inclusione*. Pag. 75-90 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Perillo, E. (2011). *Presentazione*, w Perillo, E. (red.), *Pensare la storia da insegnare*, vol.1.

Rabitti , M.T. (2023). *La costruzione di un curriculum di storia per competenze nella scuola primaria*, str. 53-74 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Rabitti, M.T. (2018). *Le carte geostoriche come fotogrammi di processi storici a scala mondiale*. Pag. 165-200 in Coltri, L., Dalola, D., Rabitti, M.T. (eds). *Una nuova storia generale da insegnare*.

Renier, G.J. (1950). *Historia, jej cel i metoda*.

Renouard, Y. (1968) , *S.E.V.P.E.N.*, Paryż. Pag. 41.

Tibaldini, M. (2019). *YouTube e la divulgazione storica. Analisi sulla comunicazione storica multimediale*. Pag. 261-298 w Perillo, E. (red.), *Il presente e le sue storie, come insegnare una nuova storia generale a scuola*.

Tibaldini, M. (2023). *Una storia interculturale per una didattica inclusiva*. Pag 333-358 w Monducci, F., Portincasa, A. (red.), *Insegnare Storia nella scuola primaria*, UTET Università.

Przykłady modułów nauczania

*Przygotowane przez nauczycieli, którzy wzięli udział
część w projekcie SELECT*

Tiziano Pera, włoski specjalista w dziedzinie nauczania przedmiotów ścisłych, na początku lockdownu z powodu pandemii Covid, wyraził swoje obawy co do jakości nauki determinowanej przez przyjęcie zdalnego nauczania:

Szkoła to "relacja". Nie ma cyfrowej szkoły, która mogłaby zastąpić relacje nauczyciel-uczeń i uczeń-uczeń, które mają miejsce w klasie. Atrybut "cyfrowy" kwalifikuje jedynie możliwość korzystania z uzupełniającego i pomocniczego środowiska uczenia się, otwartego na wykorzystanie technologii funkcjonalnych dla celu edukacyjnego. [...] Z tego powodu edukacja, którą zajmują się szkoły, nie może pomijać fizycznego kontaktu między ludźmi i nie może być prowadzona tylko "zdalnie".²⁴

Cyfrowe projekty humanistyczne, takie jak Atlas SELECT, mają możliwość przekraczania granic między cyfrowymi i fizycznymi metodami nauczania, zmniejszając dystans między multimediami a materiałami drukowanymi, spełniając oczekiwania specjalistów w dziedzinie edukacji i dydaktyki. Atlas SELECT może być używany przez uczniów i nauczycieli do prywatnego użytku i dokumentacji, ale aby wesprzeć jego wykorzystanie w lekcjach programowych, nauczyciele, którzy wzięli udział w projekcie SELECT, zaprojektowali serię modułów nauczania i zadań operacyjnych, które mogą być przekazywane uczniom.

Mogą one służyć jako przykłady, aby inni nauczyciele mogli zaprojektować własne zadania, mogą być przydzielane jako prace domowe lub mogą być wykorzystywane jako egzaminy sprawdzające poziom kompetencji osiągnięty przez uczniów.

Na następnych stronach znajduje się seria modułów nauczania i zadań zaprojektowanych przez nauczycieli z Hiszpanii, Włoch i Polski.

²⁴Pera, T. (2020), La "scuola-orchestra": un modello tra presenza e distanza, Mondadori Università, Firenze. pag. 12:

Szkoła jest "relacją". Nie istnieje żadna szkoła cyfrowa, która mogłaby wspierać relacje nauczyciel-uczeń i uczeń-uczeń, które są realizowane w obecności. Atrybut "cyfrowy" określa jedynie możliwość korzystania z uzupełniającego i pomocniczego środowiska nauczania, dostępnego dla najlepszych funkcjonalnych technologii. Te ostatecznie, czysto generujące swoją specyficzną kulturę, nie mają jednak możliwości tworzenia wirtualnych światów, które wspierałyby ludzkie życie. Z tego powodu edukacja, którą zajmuje się szkoła, nie może unikać kontaktu fizycznego między ludźmi i nie może być nauczana wyłącznie "na odległość".

Porównanie kultur epigraficznych i archeologicznych

zaprojektowany przez nauczycieli Institut El Pont de Suert i Institut Monturiol

Celem pierwszej aktywności jest nawiązanie kontaktu z [Generatorem Map](#), zarówno z [Biblioteką Map](#), jak i z [Generatorem Map](#), oraz zapoznanie się z całą jego zawartością. Ponadto uświadomienie sobie różnicy między kulturą epigraficzną a kulturą archeologiczną.

W bibliotece map spójrz na mapę SELECT Inscriptions by Language i zobacz, które obszary epigraficzne mają najwięcej punktów. Odpowiedź:

- Które regiony mają najwięcej kropek? Ze względu na kolory legendy trudno będzie je zidentyfikować, po prostu powiedz, w których regionach geograficznych występują.
- W odniesieniu do kontynentu europejskiego, w których regionach znajduje się najwięcej inskrypcji?
- Jak myślisz, jaki jest powód takiego podziału? Pomyśl o głównych środkach transportu w czasach starożytnych.

Następnie przejdź do Menedżera map i korzystając z wyszukiwania zaawansowanego, przejdź do Epigrafia - Wszystkie, kliknij punkty stref, które zidentyfikowałeś wcześniej, i odpowiedź:

- Który z tych dwóch języków ma najwięcej punktów z napisami?

Przeprowadź wyszukiwanie, wpisując w kreatorze najpierw Language = Iberian, a następnie Language = Etruscan. W każdym przypadku powiększ nieco, aby wpisy były pogrupowane w punktach z całkowitą liczbą wpisów.

- Który z tych dwóch języków ma najwięcej wpisów?

Teraz przejdź do Menedżera map z Zaawansowane wyszukiwanie, Epigrafia - Wszystkie, zrób zrzut ekranu. Następnie zrób to samo z wyszukiwaniem zaawansowanym, Archeologia - Wszystkie. Porównaj obie mapy:

- Które regiony mają wiele stanowisk archeologicznych, ale niewiele epigrafii?
- A które z nich mają dużo epigrafiki, ale niewiele stanowisk archeologicznych?

Rozróżnienie między językiem a pismem: przypadek iberyjski.

Celem tej praktyki jest z jednej strony uświadomienie sobie różnicy między językiem a pismem, a z drugiej strony odkrycie, że istnieją różne systemy pisma, takie jak alfabety, sylabariusze i półsylabariusze.

Ten sam język może być zapisywany w różnych systemach pisma, a ten sam system pisma może być dostosowany do zapisu różnych języków. Działo się tak we wszystkich epokach. Przyjrzyjmy się najpierw kilku przykładom z dnia dzisiejszego:

- [Używanie alfabetu arabskiego do pisania w różnych językach.](#)
- [Używanie alfabetu łacińskiego do zapisu różnych języków.](#)
- [Używanie najpierw alfabetu arabskiego, a następnie alfabetu łacińskiego do pisania po Turcji.](#)

Na Półwyspie Iberyjskim mamy do czynienia z podobną sytuacją. Język iberyjski był zapisywany różnymi znakami lub alfabetami, a jeden z nich był również używany do zapisywania języka innego niż iberyjski.

Korzystając z informacji na [tej stronie](#) Wikipedii, można dowiedzieć się, które znaki lub alfabety były używane do pisania w języku iberyjskim i które są alfabetami, a które [półsylabariuszami](#).

Korzystając z [Generatora map](#), wpisz "iberyjski" w Kreatorze i zaznacz tylko te alfabety, które są kontynuacją nazwy "iberyjski".

- Ile jest alfabetów lub znaków?
- Wygeneruj mapę i zrób zrzut ekranu.
- W pobliżu Pirenejów znajduje się obszar pełen kropek. Jedyne język paleo-hiszpański, który przetrwał do dziś, jest używany w jednej z części tego obszaru. O jakim języku mówimy?

Następnie, używając tego samego ogrodzenia, zaznacz tylko Language = Iberian i zrób zrzut ekranu.

- Jaka jest różnica w stosunku do poprzedniej mapy?
- Który język zapisany znakiem iberyjskim, który pojawił się na poprzedniej mapie, nie pojawia się na tej?
- Ile języków zostało zapisanych znakiem iberyjskim?

Wykonując to samo wyszukiwanie w Kreatorze (Epigrafia, Iberyjski), zaznacz za każdym razem tylko jeden alfabet i zrób zrzut ekranu.

- Określ zasięg geograficzny każdego z sygnatariuszy.

Wykonaj wyszukiwanie za pomocą kreatora dla Language = Celtiberian. Jeśli klikniesz na najbardziej wysunięte na południe punkty półwyspu, zobaczysz, że niektóre

celtyberyjskie inskrypcje nie zostały zapisane znakiem iberyjskim, ale alfabetem.

- Co to za alfabet?

Kolonizacja i pochodzenie znaków lub alfabetów

zaprojektowany przez nauczycieli Institut El Pont de Suert i Institut Monturiol

Celem tej praktyki jest dostrzeżenie związku między kolonizacją grecką, punicką i kartagińską a rodzimymi systemami pisma, zwłaszcza na Półwyspie Iberyjskim i w południowej Francji.

Spójrz na [tę mapę](#) osad z czasów pierwszej greckiej kolonizacji.

Spójrz na [tę mapę](#) fenickiej kolonizacji.

Spójrz na [mapę](#) punickiego państwa Kartaginy.

Następnie odpowiedz na poniższe pytania:

- W których obszarach Morza Śródziemnego występuje zarówno kolonizacja grecka, jak i fenicko-punicka?
- Jak rozmieszczone są kolonizacje greckie i fenickie w zachodniej części Morza Śródziemnego? Innymi słowy, które z nich są rozmieszczone bardziej na północ, a które bardziej na południe...
- Jakie może być wyjaśnienie?
- Z którym ze znaków iberyjskich najbardziej koresponduje rozkład terytorialny Kartaginy?

Przeszukaj internet i odpowiedz:

- Jaka jest stolica Kartaginy w Hispanii?
- Jak nazywa się dzisiaj?
- Jaki jest związek między tą nazwą a nazwą Kartaginy?

Wyszukaj w [Generatorze](#) map język = Tartessian. Następnie wyszukaj w Internecie fenickie kolonie w Hispanii.

- Jakie są główne fenickie kolonie na południu Półwyspu Iberyjskiego?
- Który z nich znajduje się najbliżej terytorium, na którym mówiono po tartusku?
- Jaka jest jego obecna nazwa?

Wyszukaj w [Generatorze](#) map z alfabetem = grecko-iberyjski.

- Czy widzisz jakiś związek między lokalizacją grecko-iberyjskich inskrypcji a lokalizacją greckich kolonii w Hispanii?

Przeszukaj [generator](#) map, wpisując Alphabet=Punic.

- W których miejscach jest więcej rejestracji?
- Czy widzisz jakiś związek z rozmieszczeniem kolonizacji fenicko-punickiej?

Przeszukaj [Generator map](#), wpisując Alphabet=Greek.

- Na południu Francji znajduje się skupisko inskrypcji w alfabecie greckim. Jaki język został napisany przy użyciu tego alfabetu?
- Największe obecnie miasto w południowej Francji i drugie miasto we Francji po Paryżu było grecką kolonią. Jak brzmiała jego grecka nazwa? Czy uważasz, że istnieje jakikolwiek związek między istnieniem tej greckiej kolonii a używaniem greckiego alfabetu do zapisu języka galijskiego? Jakiego innego alfabetu używali Galowie? Kolejne skupisko inskrypcji w alfabecie greckim znajduje się w południowych Włoszech. Klikając na kropki, powiedz, który lokalny język został napisany alfabetem greckim.

Hiszpania: kultura iberyjska

zaprojektowany przez nauczycieli Institut El Pont de Suert i Institut Monturiol

Celem tego działania jest nawiązanie kontaktu z kulturą iberyjską, poznanie geograficznego rozmieszczenia jej inskrypcji, granic czasowych, w których kultura ta istnieje, faz jej podboju przez Rzym, a wreszcie porównanie głównych faz historii Rzymu z datowaniem inskrypcji iberyjskich, aby dowiedzieć się, w której fazie istniała koegzystencja kultury iberyjskiej z rzymską, a w której Rzymianie sprawili, że kultura iberyjska zniknęła.

Spójrz na [mapę](#) przedstawiającą oś czasu podboju Hiszpanii przez Rzym i odpowiedz na poniższe pytania:

- Kiedy rozpoczął się podbój?
- Kiedy to się skończyło?
- W którym regionie to się zaczęło?

Teraz wyszukaj lokalizację kultury iberyjskiej za pomocą [Generatora map](#). Alfabet wyszukiwania = grecko-iberyjski, północno-wschodni iberyjski i południowo-wschodni iberyjski. Przeszukaj następujące przedziały czasowe: 600-500, 500-400, 400-300, 300-200, 200-100, 100-0, 0-100.

Na podstawie wyników odpowiedz:

- Kiedy rozpoczęła się iberyjska kultura epigraficzna?
- Kiedy to się skończyło?
- Czy dostrzegasz jakiś związek między rzymską ekspansją a końcem iberyjskiej kultury epigraficznej?
- Powiedzmy, że granice chronologiczne, w których pismo iberyjskie współistnieje z obecnością
- Rzym na Półwyspie Iberyjskim.

Zajrzyj do [indeksu strony Wikipedii](#) poświęconej historii Rzymu, a następnie odpowiedz na poniższe pytania:

- Z którym okresem historii Rzymu zbiega się okres koegzystencji iberyjskiego piśmiennictwa i rzymskiej obecności?
- Wraz z początkiem którego okresu w historii Rzymu zanika pismo iberyjskie?

Hiszpania: Celtiberowie

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

- Kim według Twojej wstępnej opinii byli Celtiberowie?
- Kultura celtycka była mieszanką kultury celtyckiej i iberyjskiej.
- Otwórz [generator map](#) i wyszukaj Celtiberian. Na jakim obszarze znajdowali się wczesni, środkowi i późni Celtiberowie?
- Kultura celtycka występowała na obszarze Półwyspu Iberyjskiego i była jednym z wielu plemion celtyckich zamieszkujących ten obszar. Kultura ta charakteryzowała się bogatymi zdobieniami i wyrobami ze srebra.
- Przeglądając mapę, kliknij kropki na niej i spróbuj określić chronologiczny zasięg cywilizacji Celtów. W którym okresie Celtiberowie żyli w tym regionie?
- Celtiberowie zamieszkiwali obszar Półwyspu Iberyjskiego w okresie od IV do II wieku p.n.e.
- Jak myślisz, kiedy i przez jakie inne kultury zostali oni zmarginalizowani?
- Wcześniej przez Kartagińczyków, a ostatnio i ostatecznie przez Rzymian, w II wieku pne.
- Patrząc na mapę, którą stworzyłeś, czy uważasz, że mieszkali na tym samym obszarze, czy też rozszerzyli swoją działalność na inne regiony?

Mieszkali głównie w tym samym regionie.

Hiszpania: w starożytności i dziś

zaprojektowany przez nauczycieli Institut El Pont de Suert i Institut Monturiol

Celem tego ćwiczenia jest dostrzeżenie podobieństw i różnic między zajmowaniem przestrzeni geograficznej w starożytności i dziś, w odniesieniu do problemu tak zwanej "pustej Hiszpanii" oraz w odniesieniu do dystrybucji kanałów komunikacyjnych dawniej i dziś. Ćwiczenie to należy wykonać w grupie, ponieważ istnieją kwestie, które należy przedyskutować.

Spójrz na [tę mapę](#) gęstości zaludnienia w Hiszpanii według gmin i przedyskutuj ją ze swoją grupą, a na zakończenie powiedz, jakie są Twoje wrażenia:

- Obszary, w których populacja jest najbardziej skoncentrowana, przy użyciu ogólnych wyrażeń, takich jak "Wybrzeże morskie...", "Wybrzeże oceanu...", "Dolina...", "Centrum...".
- Przyczyny dystrybucji.
- Wymień pięć najbardziej zaludnionych miast w Hiszpanii.
- Wyszukaj w Internecie, na przykład w Wikipedii, które z tych pięciu miast zostały założone przez Rzymian i wpisz ich rzymską nazwę.
- Wyjaśnij, co mogło być głównym środkiem transportu dla każdego z tych miast w starożytności i średniowieczu (morski, rzeczny, lądowy...).

Następnie w Generatorze map wyszukaj za pomocą kreatora termin "iberyjski". Porównaj wyniki z powyższą mapą.

- Które współczesne miasta są związane z kulturą iberyjską?
- Który z nich jest związany z kulturą celtycką?
- Jak myślisz, dlaczego większość iberyjskich inskrypcji znajduje się na wybrzeżu?

Aby odpowiedzieć, spójrz na mapę [greckiej kolonizacji](#), przeszukaj Internet i odpowiedz na to pytanie:

- Dlaczego Grecy zakładali kolonie?

Spójrz na [tę mapę](#) sieci szybkich dróg w Hiszpanii i porównaj ją z mapą rozmieszczenia [rzymskich dróg w Hiszpanii](#).

- Na której sieci dróg, rzymskiej czy AVE, miasta na wybrzeżu Morza Śródziemnego lepiej się ze sobą komunikowały?
- Jakie były główne rzymskie miasta śródlądowe?
- Jakimi środkami transportu nielądowego dysponowali?
- Dwa z tych wewnętrznych miast były w pewnym momencie stolicami, jedno królestwa Wizygotów, a drugie Al-Andalus. O których miastach mówimy?

Hiszpania i Francja: Sanktuaria: Dlaczego właśnie tam?

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

- Otwórz generator [map](#)
- Wprowadź hasło "sanctuaries" w oknie "Wizard search",
- następnie zawęż wyszukiwanie do Hiszpanii ("ES") w polu "Geografia".
- Kliknij przycisk "Generuj".
- Po wygenerowaniu mapy widać wyraźnie, że większość zachowanych sanktuariów znajduje się na wschodnim wybrzeżu Hiszpanii, zwanym obecnie Costa Brava.
- Wymień kilka miast położonych na wschodnim wybrzeżu Hiszpanii i określ czynniki geograficzne, które wpływają na rozmieszczenie osad na tym obszarze.

Odpowiedź:

W południowo-wschodniej części Półwyspu Iberyjskiego panowały lepsze warunki życia, na przykład wyższe średnie temperatury powietrza, które sprzyjały obecności osad ludzkich. Ponadto wiele sanktuariów znajdowało się wzdłuż rzek i zwykle budowano je na obszarze, na którym przywiązywano wagę do walorów krajobrazowych

duchowe i religijne, takie jak góry, lasy, rzeki, jaskinie, źródła i woda odgrywały kluczową rolę w rytuałach religijnych.

Symbolizował oczyszczenie, uzdrowienie i płodność, a sanktuaria często budowano w pobliżu naturalnych źródeł.

Przeprowadzając te same badania dla Francji (FR), można zauważyć, że większość sanktuariów znajdowała się na południu kraju, wokół jednego z największych miast we Francji i na obszarze ukształtowanym przez jedną z największych rzek we Francji.

- Jaka jest obecna nazwa tego miasta?
- A obecna nazwa rzeki?
- Dlaczego, Twoim zdaniem, znajdują się one w pobliżu delty rzeki, a nie jej źródła?

Odpowiedzi:

- Marsylia

- Rodan

- Ich lokalizacja w pobliżu delty rzeki jest zdeterminowana obecnością i wielkością osad ludzkich, których rozwój był możliwy dzięki produkcji rolnej. Alluvia i muły niesione przez rzekę rzeczywiście wpływają na żyzność gleby, tworząc gleby aluwialne charakterystyczne dla dolin rzecznych i delt, co było szczególnie korzystne dla rolnictwa.

Celtowie: kultury Hallstatt i La Tène

zaprojektowany przez nauczycieli Institut El Pont de Suert i Institut Monturiol

Celem tego działania jest rozróżnienie między okresami prehistorycznymi a kulturami archeologicznymi, zapoznanie się z technicznymi nazwami używanymi przez archeologów do nazywania kultur archeologicznych oraz ich związek z bardziej znanymi kulturami etnologicznymi. W tym celu będziemy obserwować związek między kulturami archeologicznymi Hallstatt i La Tène a cywilizacją celtycką. Użyjemy osi czasu Menedżera map, aby zobaczyć, że kultury archeologiczne następują po sobie. Spójrz na tę oś czasu:

Epoka kamienia łupanego

Paleolit

niższy	,5 miliona lat temu
środkowy	180.000 40.000 p.n.e.
górnny	40.000 10.000 BC

Mezolit 10.000-7000 p.n.e.

Neolit 2000 p.n.e.

Metal Age

eneolit lub chalkolit 3000 2000 p.n.e.

Epoka brązu 2000 1200 p.n.e.

Epoka żelaza 1200 600 p.n.e.

Następnie spójrz na poniższą oś czasu prehistorycznych kultur archeologicznych:

Paleolit

Niższy

Kamień	osadowy Abbevillian
Siekiery ręczne	Chellean
Acheulean	small industries
Mousterian	ax improvement

Górnny

[Aurignacian](#)

[Solutrean](#) wygląd sztuki

[Magdalenian](#)

Epipaleolit

[Azilian](#) microliths

[Tardenoisian](#) microliths

Neolit

polerowany kamień

Metal Age

[Brąz](#) Hallstatt A i B (1200-750 p.n.e.)

[Brązowy](#) finał w

[Urnfield](#)

[Żelazo](#)

pierwsza epoka żelaza

Hallstatt C i D (750-450 p.n.e.)

Druga epoka żelaza

La Tène (450-80 p.n.e.)

Porównaj wiek metali w obu tabelach i odpowiedz:

- Na ile okresów prehistorycznych podzielona jest epoka metalu?
- Ile kultur archeologicznych rozróżnia druga tabela w epoce metalu, nie biorąc pod uwagę poddziałów (A, B...)? Zanotuj nazwy z datami w nawiasach.
- Czy istnieje dokładna zgodność między prehistorycznymi okresami metalowymi a kulturami archeologicznymi?
- Która archeologiczna kultura metalu przetrwała najdłużej?
- Która archeologiczna kultura metali zbliża się do zmiany epoki?

Wyszukaj w menedżerze map La Tène (zaznacz wszystkie warianty, A, B itd.), a następnie Hallstatt.

- Jakie jest geograficzne rozmieszczenie kultury Hallstatt?
- Jaki jest rozkład geograficzny kultury La Tène?

Następnie sprawdź daty w tabeli kultur archeologicznych:

- Jaka jest całkowita data Hallstatt (początek-koniec)?
 - Jaka jest data powstania La Tène?
 - Przeszukaj Menedżera map (Wizzard: Hallstatt), filtrując miejsca po 400 r. p.n.e. i sprawdź, czy są jakieś.
 - Zrób to samo z La Tène, filtrując miejsca sprzed 400 r. p.n.e.
- Spójrz na [mapę](#) celtyckiej ekspansji i odpowiedz na poniższe pytania:
- Z jakim celtyckim ludem lub ludami koresponduje kultura Hallstatt?
 - A co z La Tène?

Kultury archeologiczne są zwykle nazywane od nazwy pierwszego lub najbardziej charakterystycznego miejsca, w którym znaleziono materiał odpowiadający tej kulturze. Poszukaj w Internecie i odpowiedz:

- Gdzie znajduje się miejsce, które daje początek kulturze La Tène?
- Która dzisiejsza wioska zawdzięcza swoją nazwę kulturze Hallstatt? W jakim kraju się znajduje?

Celtowie: kultura La Tène

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

Student zapoznaje się z kulturą La Tène jako przykładem kultury starożytnej, określając jej zasięg geograficzny i szczególne aspekty.

Oto lista pytań (wraz z odpowiedziami) dla nauczycieli, których celem jest zapoznanie uczniów z kulturą La Tène:

- Otwórz [Generator map](#) i wykonaj osobne wyszukiwanie z La Tène A, B, C, D. Dla każdej z tych kategorii kliknij kilka kropek na mapie i spróbuj zrozumieć, jaka jest różnica między tymi kategoryzacjami.
 - Reprezentowały one różne okresy kultury La Tène. Aby wykryć tę różnicę, uczniowie muszą zwrócić uwagę na chronologię danych archeologicznych.
- Porównaj mapy różnych okresów La Tène i znajdź obszary geograficzne, w których kultura ta wykazuje ciągłość i te, w których jest nieciągła.
 - jest ciągły we Francji, a nieciągły na północy Włoch
- Jak myślisz, dlaczego zniknął z północy Włoch? Spojrzenie na okres, w którym to się stało, może być pomocne.
 - zniknęła na północy Włoch po rzymskim podboju i okupacji.
- Przejrzyj Internet i zdefiniuj, co archeolodzy nazywają kulturą La Tène.
 - Archeolodzy używają terminu La Tène do opisanego zestawu cech kulturowych charakterystycznych dla Celtów
- Ustalenie datowania kultury La Tène i podział na okresy:
 - Wczesny okres La Tène A 480-400 p.n.e.
 - Wczesny okres La Tène B 400-300 p.n.e.
 - Środkowy okres La Tène C 300-100 p.n.e.
 - Późny okres La Tène D 150/100 p.n.e. do początku I wieku n.e.
- Które kraje obejmowała kultura La Tène?
 - Francja, Hiszpania, Wielka Brytania, północna Italia, Macedonia, Tesalia, Epir, Galacja (państwo Galatów)
- Jakie są charakterystyczne zabytki kultury La Tène?
 - Charakterystycznymi zabytkami kultury La Tène są zapinki, groty włóczni, miecze, owalne tarcze z pasiastym umbem, bransolety rozszerzone na końcach, pasy łańcuchowe wykonane z profilowanych ogniwi, początkowo ręcznie wyrabiana ceramika z La Tène C, ceramika wytwarzana na kole garncarskim (formy garnkowe i kubełkowe), szklane bransolety.
- Czym charakteryzują się zapięcia La Tène?

- Zapinki z La Tène są charakterystycznymi zabytkami kultury La Tène. Są to zapinki z klamrą i sprężyną, które służyły do spinania ubrań. Zapinki te zdobione były ornamentami geometrycznymi lub zwierzęcymi (najczęściej były to konie, ptaki, wilki i lwy). Znalaziono je w grobach celtyckiej arystokracji i były symbolem statusu społecznego.

Celtowie: kultura Hallstatt

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

- Na podstawie atlasu określ, gdzie znajdowała się kultura Hallstatt.
- Stanowiska kultury West Hallstatt obejmowały wschodnią Francję, Niemcy i Szwajcarię, a artefakty nawiązywały do kultury Urnfield z epoki brązu. Z drugiej strony, stanowiska kultury East Hallstatt obejmowały: Bośnię, Hercegowinę, Transylwanię, Słowację i wschodnie Alpy.
- Znajdź Vix (Côte-d'Or) Zobacz infografikę dotyczącą Vix, a następnie wyszukaj grób Vix i opisz go:
 - Grobowiec Vix to zabytek z epoki żelaza znajdujący się we Francji, w mieście Vix w departamencie Côte-d'Or. Grobowiec ten został odkryty w 1953 roku przez francuskiego archeologa Maurice'a Moissona. Znajduje się on pod kopcem o średnicy 42 metrów i wysokości 6 metrów¹. W grobowcu pochowano kobietę, prawdopodobnie księżniczkę lub kapłankę, która żyła około 500 r. p.n.e.. W grobowcu znaleziono wiele cennych przedmiotów, takich jak:
 - - Rydwan wojenny z brązu i żelaza ozdobiony okuciami i figurkami zwierząt.
 - - Złota tiara z pegazem na końcach, ważąca 480 gramów.
 - - Srebrna misa z greckim napisem "Leagros jest najpiękniejsza".
 - - Krater z brązu, największe znane naczynie z tego metalu, ważące 208,6 kilogramów i 164 centymetry wysokości. Grobowiec Vix jest uważany za jeden z najważniejszych zabytków kultury celtyckiej w Europie. Świadczy o bogactwie i kontaktach handlowych tej cywilizacji z innymi ludami starożytności.

Austria: jako skrzyżowanie różnych kultur

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

Twoim zadaniem jest znalezienie aktualnej nazwy regionu w południowej Austrii, w którym odnaleziono ślady kultury Hallstatt:

- Otwórz generator [map](#)
- aktywować funkcje wyszukiwania zaawansowanego
- Następnie w polu "Geografia" użyj filtra "Austria" (kraj: AT).
- Użyj mapy fizycznej, aby określić warunki środowiskowe miejsc, w których powstały osady ludzkie: czy znajdują się one na wysokich górach, czy w dolinach?
- Spróbuj wyjaśnić, dlaczego znajdują się w tych miejscach.

Odpowiedź:

Większość znalezisk znajduje się w dolinie, gdzie warunki środowiskowe były bardziej korzystne dla osad ludzkich: było cieplej, a ponieważ doliny są zwykle przecinane przez strumienie i rzeki, były i nadal są odpowiednimi miejscami dla rolnictwa.

Austria: to prawda czy nie?

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

- Otwórz generator [map](#)
- Szukaj Raetic
- Przeczytaj ten tekst Pliniusza (Historia naturalna, XX)
"Przylegające do nich (Noricans) są Rhaeti i Vindelici. Wszystkie są podzielone na kilka stanów.[a] Uważa się, że Rhaeti to ludzie rasy etruskiej[b] wypędzeni przez Galów; ich przywódca nazywał się Rhaetus "

Czy to prawda, że Retowie byli w jakiś sposób powiązani z Etruskami? Spróbujmy się tego dowiedzieć!

- Otwórz [generator map](#)
- Wyszukaj Etrusków i spójrz na kolokację na mapie tej kultury.
- Czy Etruskowie byli w bezpośrednim kontakcie z Retami? Być może tak, ale był jeszcze ktoś pośrodku, kto mógł odegrać rolę w ich wymianie międzykulturowej.
- Przejrzyj [tę listę](#) i spróbuj określić, która kultura mogła odegrać tę rolę.

Odpowiedź:

Obszary, na których żyli Retowie i Etruskowie, znajdowały się blisko siebie, ale te dwie kultury nie nakładały się na siebie. Obszar pomiędzy nimi zamieszkiwali Wenecjanie.

- Teraz na mapie Rhaetic poszukaj **próbki kultury archeologicznej** i spójrz na alfabet używany do pisania Rhaetic.
- Teraz wyszukaj w Internecie alfabet etruski i porównaj go z inskrypcjami retoromańskimi. Czy znajdujesz jakieś podobieństwa?
- Teraz wyszukaj w [Generatorze](#) map alfabet wenecki i poszukaj **próbki kultury archeologicznej**, na której można zobaczyć alfabet używany przez Wenecjan.
- Biorąc pod uwagę lokalizację na mapie tych kultur i kształt ich liter, napisz krótki esej wyrażający twoją opinię na temat tego stwierdzenia Pliniusza: czy mówił prawdę, czy nie?
- Porównaj swoją opinię z opinią innych studentów, a następnie wysłuchaj opinii specjalisty w tej dziedzinie.

Włochy: kultura japońska

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

- W której części Włoch żyli Iapigianie? Użyj opcji wyszukiwania zaawansowanego, aby ją znaleźć i napisz krótki tekst opisujący tę kulturę.
- Iapigianie byli starożytną kulturą zlokalizowaną w południowo-wschodniej części Półwyspu Apenińskiego i Półwyspu Apenińskiego, głównie w regionie Apulii. Ich pochodzenie jest niejasne, ale niektórzy badacze uważają, że byli spokrewnieni z Ilirami. Posługiwali się językiem messapijskim, który należał do grupy języków paleobałkańskich.
- Znajdź Brindisi w atlasie. Na przykładzie infografiki przypisanej do wpisu Brindisi opisz cechy charakterystyczne ceramiki iapigijskiej i budynku mieszkalnego.
- Ceramika Iapigian charakteryzuje się obecnością motywów geometrycznych, domy Iapigian były prostymi kamiennymi konstrukcjami pokrytymi dachem z trzciny. Iapigianie pozostawili po sobie liczne ślady archeologiczne, takie jak nekropolie, grobowce, inskrypcje i ceramika.

Włochy: kultura etruska

zaprojektowany przez nauczycieli Institut El Pont de Suert i Institut Monturiol

Celem tego działania jest poznanie zasięgu geograficznego kultury etruskiej, jej granic czasowych i jej znaczenia w początkach Rzymu, ze względu na istnienie etruskich królów w Rzymie.

Etruskowie zdominowali północno-środkową część Półwyspu Apenińskiego, zanim zostali wchłonięci przez ekspansję Rzymu. Na początku Rzym był rządzony przez monarchię. W Rzymie panowało siedmiu królów, dopóki rewolta nie zakończyła monarchii i nie ustanowiła republiki. Niektórzy z tych królów byli Etruskami.

Sprawdź tutaj (https://es.wikipedia.org/wiki/Monarqu%C3%ADa_romana) listę królów z okresu monarchii w Rzymie.

1. Powiedz, którzy z pierwszych królów Rzymu byli Etruskami.

Dwóch etruskich królów Rzymu nazywało się tak samo, a ich imię zachowało się w nazwie włoskiego miasta.

Co to za miasto? Użyj kreatora generatora map, aby je zlokalizować.

Powiększ obraz, aby dobrze przyjrzeć się jego położeniu na Półwyspie Apenińskim i zrób zdjęcie.

Spójrz na [tę mapę](#) ekspansji etruskiej, użyj kreatora, aby wyszukać lokalizację etruskich inskrypcji przed 700 i przed 500 rokiem p.n.e.

- Zrób migawkę tych dwóch momentów i wyjaśnij, gdzie nastąpiło rozszerzenie.
- Wskaż również, czy istnieje jakakolwiek różnica między wynikami Atlasu a mapą Wikipedii.

Włochy: Etruskie toponimy we współczesnych Włoszech

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

Otwórz [generator map](#) i wyszukaj Etrusków.

Na podstawie atlasu określ największe skupisko języka etruskiego

- Język etruski był językiem pisanym i mówionym używanym w starożytnej Etrurii i sąsiednich regionach (dzisiejsza Toskania, Umbria, Wenecja Euganejska, Emilia-Romania i Lombardia we Włoszech). Język etruski był językiem nieindoeuropejskim o niepewnym pochodzeniu i pokrewieństwie z innymi językami. Niestety, język ten wymarł już po 1 wieku naszej ery.

Wyszukaj następujące miasta w Atlasie: Parma, Volterra, Fiesole, Perugia.

Co, oprócz położenia na Półwyspie Apenińskim, łączy je ze sobą?

- W nazwach tych miejsc znajdują się ślady języka etruskiego:
 - Parma - nazwa pochodzi od etruskiego *parme*, oznaczającego "tarczę" lub "okrągły kamień".
 - Volterra - nazwa pochodzi od etruskiego *velathri*, co oznacza "miasto na wzgórzu".
 - Fiesole - nazwa pochodzi od etruskiego *viesul*, co oznacza "miejsce wizji" lub "miejsce wróżenia".
 - Perugia - nazwa pochodzi od etruskiego *perusna*, oznaczającego "miejsce przejścia" lub "miejsce spotkań".

Włochy: alfabet wenecki

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

- Otwórz generator [map](#)
- aktywować funkcje wyszukiwania zaawansowanego
- Zaznacz pole "epigrafia" i wprowadź alfabet "venetic" oraz język "venetic".
- Wygeneruj mapę.
- Wyraźnie widać, że większość znalezisk znajduje się wokół Zatoki Weneckiej.
- Korzystając z filtra "Nowoczesna geomapa", zidentyfikuj czynniki naturalne, które mogły mieć wpływ na ten fakt.

Odpowiedź:

Obecność epigrafów wskazuje na obecność człowieka na tym obszarze, uwarunkowaną równinnym ukształtowaniem gleby i obecnością słodkich wód i rzek, co czyniło go bardzo odpowiednim dla rolnictwa, co skutkowało większą gęstością zaludnienia w porównaniu z otaczającymi górami.

- Można również zauważyć, że niektóre epigrafy zostały znalezione w środkowych Włoszech. Jaki czynnik mógł wpłynąć na inną lokalizację śladów kultury weneckiej poza Zatoką Wenecką?

Odpowiedź:

Prawdopodobnie istniały szlaki handlowe wzdłuż włoskiego wybrzeża Morza Adriatyckiego, które łączyły region Zatoki Weneckiej z resztą kraju.

Język punicki

zaprojektowany przez nauczycieli I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Broniewskiego w Świdniku

Otwórz [generator map](#) i wyszukaj język punicki. Na podstawie atlasu określ największe skupiska języka punickiego.

- Sycylia 11 wyników
- Sardynia 8 wyników
- Południowa Hiszpania 30
- Włochy 3

Otwórz panel wyszukiwania i użyj funkcji chronologii, aby ustalić, który z tych obszarów został wcześniej skolonizowany przez Fenicjan.

- Sycylia i Sardynia

Z którego okresu pochodzą zabytki języka punickiego?

- od IX do II wieku p.n.e.

Jaki, Twoim zdaniem, może być powód obecności języka punickiego na Sardynii, Sycylii i w południowej Hiszpanii?

- Ziemie te znajdowały się pod panowaniem Kartagińczyków aż do pierwszej i drugiej wojny punickiej.

Wybierz projekt Wskazówki dla nauczycieli

2023

*Pod redakcją
Marco Tibaldini
Pracownik naukowy, Departament Edukacji,
Uniwersytet w Genui*

WWW.DANTE.UNI.WROC.PL
SOCIETÀ DANTE ALIGHIERI WROCLAW – BRESLAVIA

DOI: 10.53248/sda642738

ISBN 978-83-966427-3-8

